

Könyvismertetések

Politikai művek

Marx—Engels

A SZAKSZERVEZETEK RŐL

Táncsics, 383 old. 29 Ft (Törzsanyag)

Marx és Engels írásai a szakszervezetekről utoljára 1956-ban jelentek meg magyar nyelven. Az akkori kiadás ma már nehezen hozzáférhető és viszonylag kisebb anyagot ölel fel. A Táncsics Kiadó jó szolgálatot tett a marxizmus megalapítói eszméinek propagandája terén, amikor a csehszlovák—magyar közös könyvkiadás keretében a bratislavai Práce könyvkiadóval együttműködve, új, eddiginél teljesebb gyűjteményt állított össze. A gyűjtemény, amely az elmúlt évben megjelent moszkvai és az 1956-os magyar kiadás alapján készült, kiegészítve néhány, e kötetekben nem szereplő írással is, a szakszervezetekről szóló Marx—Engels írások változatos sokaságát öleli fel. Találunk benne részleteket a tudományos kommunizmus megalapítóinak olyan ismert műveiből, mint a „Filozófia nyomora”, a „Kommunista Kiáltvány”, a „Munkásosztály helyzete Angliában”. Bőven merítették az összeállítók Marx és Engels kisebb írásaiból, hírlapi cikkeiből, gazdag levelezéséből. Sok Marx és Engels fogalmazta munkásmozgalmi dokumentumból is kerültek részletek a kötetbe.

A rövidebb elméleti fejtegetések mellett, a konkrét események leírása, a különböző viták is mindig bőven tartalmaznak általánosított elvi megállapításokat. Marx és Engels a szakszervezeteket a munkásosztály igen fontos harci szervezeteinek tartották. Nagyra értékelték azt a küzdelmet, amelyet a szakszervezetek a munkásosztály mindennapi követeléseinek kivívásáért folytattak. Ugyanakkor gyakran utaltak annak szükségszerűségére, hogy a szakszervezetek gazdasági harca politikai formát öltön. A szakszervezeteknek meg kell tanulniuk és meg is tanulják — mutatott rá Marx —, hogy a munkásosztály szervező központjaiként tudatosan cselekedjenek a munkásosztály felszabadításának nagyszerű ügyéért. Marx és Engels szívósan küzdöttek azért, hogy a szakszervezetek betölthessék igazi hivatásukat és szembeszálltak mindazokkal a nézetekkel, amelyek útjába állottak ennek. Marx megsemmisítő bírálatot gya-

korolt azzal a felfogással szemben, amely a béremelési törekvések, a bérharc értelmetlenségét, káros voltát bizonygatta, és amelynek a tőkés országokban ma is létező egyik változata az infláció bér-árspirális elmélete. Amellett, hogy Marx és Engels állandóan hangsúlyozták a szakszervezetek gazdasági és politikai harcának fontosságát, élesen felléptek minden olyan kísérlet ellen, amely a proletár osztályharc vezetését a párt helyett a szakszervezetek kezébe akarja adni. Felléptek a kispolgári felfogás különböző megnyilvánulásai, a proudhonizmus, a magyar munkásmozgalmra is nagy hatást gyakorolt lasalleanus nézetek, valamint a tradeunionizmus ellen is, amelyek mind lebecsülték a forradalmi politikai harc szerepét és a munkásmozgalmra igen káros, reformista illúziókat tápláltak. E felfogásokkal szemben a tudományos kommunizmus megalapítói a szakszervezeteket a szocializmus iskoláinak tekintették, ahol „a munkások szocialistákká képződnek, mert ott nap mint nap szemük előtt folyik a tőkével vívott harc”.

Az írások megjelenésének időrendjében felépített kötet, több mint háromszáz szövegoldalán között Marx és Engels művek és részletek száma felül van a nyolcvanon. Ez természetesen nem könnyíti meg a tanulmányozást. A jól megírt előszó, a gazdag jegyzetek (az előző kiadásból mindkettő hiányzott) és a névmutató azonban sokat segít az olvasónak. További jó szolgálatot tettek volna a kötet összeállítói az eligazodni kívánóknak, ha az előző kiadáshoz hasonlóan itt is közölnek tárgymutatót, tekintettel az írások nagy számára és arra, hogy a címek az esetek jelentős részében alig nyújtanak tájékoztatást. *Földi Tamás*

Korom Mihály

A FASIZMUS BUKÁSA MÁGYARORSZÁGON

Kossuth, 266 old. 20 Ft (Ajánlott)

Ha tekintetbe vesszük, hogy viszonylag milyen kevés mű jelenik meg történetíróink tollából a II. világháborúval kapcsolatban népünk szerepéről, akkor *Korom Mihály* könyvét két szempontból is örömmel kell fogadnunk. Először, mert maga az a tény, hogy az 1943—1945-ös esztendő történetével hazánk egyik leg-problematisabb szakaszát tárgyalja,

adósságot is törleszt, másrészt pedig, ahogyan a kérdéseket elemzi, jelentős hozzájárulás a történeti művek hitelének visszaállítására.

Nem álltathatjuk magunkat, hogy a legújabbkori történetünkkel foglalkozó művek minden esetben azt az emelkedett hangot ütötték meg, amelyet az olvasó joggal vár el a történetirástól. Semmi esetre sem száraz, szenttelen előadásra gondolunk, hanem nyugodt, a tárgyilagos fogalmazásra.

Korom Mihály könyve ez utóbbi tekintetben is haladást jelent. Ebből következik, hogy olyan területekre is ráirányítja a figyelmet, amelyek eddig a történetész hitel érdemelő módszerével csak ritkán kerültek ismertetésre. Nincs terünk a részletes elemzésre, de néhány vonatkozást e szűk keret közt is érintenünk kell. Így feltétlenül pozitív hozzájárulás a könyv Magyarország háborús szerepének tisztázásához, a magyar ellenállási mozgalomnak, az uralkodó hatalmi klikk és a nép éles kettéválasztásának, a németek hátában kibontakozó fegyveres harcoknak, partizán-tevékenységeknek ismertetéséhez. Csupa olyan adat, amelyet már 1945 óta tanítani kellett volna, s amelynek széles körökben való tudatosítása elemi kötelességünk. *Korom* rámutat arra is, hogy ez az egész országot behálózó tényleges ellenállás miért nem tudott forradalmi fegyveres módon megmutatkozni. Csak három ok a sok közül: egyedül Magyarországon hatalmasabb német katonai erő állomásozott — 56—59 hadosztály — mint amennyi szembenállt Nyugaton az angolszászokkal! Ezt a sokmindent alapvetően meghatározó tényt sohasem szabad szem elől téveszteni! Ilyen körülmények között nem akadt más mód, mint szinte szervezeten dobni el a fegyvert. S valóban, 1944 őszétől 720 000-el apadt a magyar hadsereg, amelybe pedig a legnagyobb terrorral vonlattattak be mindenkit, akit csak lehetett. A katonaszökevények közül 200 000-et tartottak számon, pedig ekkor már a nyilvántartás is akadozott. Min ehhez járult a munkások, parasztok és a haladó értelmiség ellenállása, a beszolgáltatások tömeges megtagadása, az ipari szabotázscelemek, amelyek sokkal jelentősebbek e könyv adatai alapján, mint azt a közvélemény gondolja. — *Másik* sorsdöntő ok: a haladó elemek, elsősorban a kommunisták üldözése a Horthy-féle uralkodó-klikk által. A második világháború alatt 3000 kommunistát tartóztattak le s ezzel hivatott vezetőrétegétől fosztották meg a népet. Sőt, közülük 11 főt bírói ítélettel, 5 főt anélkül ki is végeztettek. — Mindamellatt a *har-*

madik igen lényeges okot sem téveszti szem elől a szerző: feltárja a kommunista párt erőtlenségének okait, a tévedéseket is, amelyeket az idő távolából természetesen már könnyebb megállapítani. De — ahogy mondtuk — az igyekezet a tárgyilagosságra, semmit sem von le a párt és az ellenállás hősi küzdelmének jelentőségéből és dicsőségéből. Sőt, a történelem éppen így válik hitelessé az olvasóban is. Ezért merjük a könyvtárosok figyelmét ráirányítani e könyvre: ajánlják a történelem iránt érdeklődő és fogékony olvasóknak

Mindezzel nem azt mondjuk, mintha a szerző több megállapításával nem lehetne tanulságosan vitába szállni, ez azonban semmivel sem csökkenti a könyv értékét. De itt sem hagyhatjuk említés nélkül, hogy sokszor ott is elhallgatja a szereplők nevét, ahol semmi sem indokolja. Továbbá: amíg a maga helyén kellő arányérzékkel tárgyalja többek közt Rajk László és Bajcsy Zsilinszky Endre szerepét, ugyanakkor hiányosnak érezzük — egyebek közt — a Kiss Jánosékra, Tarcsay Vilmosékra vonatkozó részt. Nem ártott volna a paraszti és vidéki munkásellenállás hősi halottjai közül többet is felsorolni, ez feltétlenül teljesebb tette volna e *végzetes esztendőkről* rajzolt körképet. *Szij Rezso*

Szépirodalom

Kiss József

TÜZEK

Szépirodalmi, 297 old. 21 Ft (Ajánlott)

A *Nyugat* irodalmi mozgalmanak, a magyar líra nagy megújulásának elődeként — a magányos óriás, Vajda János mellett — Reviczkyt, Komjáthy Jenőt és Kiss Józsefet szokás megnevezni.

Mindannyiuk közül Kiss József (1843—1921) költészetében a legnehezebb az újszerűt kitapintani. A hagyományos ízlés csapásán indult el, népies nyelvű balladákkal kezdte, Arany János modorában, Greguss Ágost receptje szerint, s e balladákkal aratta későn jött, de szokatlanul nagy sikerét. Amíg a népszerűség eljutott, nehéz utat kellett megtennie a falusi zsidó boltos fiának, aki a rabbiképzőt és a gimnáziumot pénz híján odahagyva, öt évig bolyongott vándortanítóként az országban, majd szűkén fizetett szerkesztői és pénzügyi állásokban kereste kenyérét. Származását meg nem tagadva is, legfőbb vágya volt az asszimiláció, s bizonyára része van e tö-